

Fotoet er fra Kjøretøyhistorisk museum ved Norsk Vegmuseum på Hunderfossen. Mopeden på fotoet er den som jeg fikk fra Bror på min 50-årsdag. Jeg ga den til museet i 2018. Jeg er glad for at museet har laget en så flott utstilling.

Mopeden jeg fikk av Bror på 50-årsdagen er nesten identisk med den som jeg i sin kjøpte som mitt første motoriserte kjøretøy. I likhet med de fleste ung-gutter var det også min drøm å kunne få seg en moped til 16-årsdagen. I Bruvegen på Kirkenær var det et skredderfirma som hadde en moped de benyttet til vareleveringer. Skredderforretningen besto av far og sønn Renholtsen, Laurits og Leif.

Det var faren Laurits som hadde kjøpt mopeden som ny. Leif hadde etter hvert utpå 60-tallet kjøpt seg Boble, som var folkebilen fremfor noen. Det hadde fram til 1960 vært en ordning med at man måtte ha kjøpetillatelse fra myndighetene for å kunne få lov å kjøpe bil. Dette var en restriksjon myndighetene hadde innført etter 2. verdenskrig, for å hindre at kapitalen gikk til utlandet.

«Folkevogna» var den vanlige betegnelsen på VW Boble. I Solør var også din lille Renault Dauphin en folkebil. Den ble solgt hos en annen nabo i Bruvegen, Møllerud Auto. De solgte så mange nye Dauphiner etter at restriksjonen med kjøpetillatelse ble slutt, at importøren av Renault refererte til «Renault-dalen» når de skulle omtale Glåmdal distriktet.

Jeg hadde et veldig godt forhold til Leif Renholtsen. Jeg var ofte innom skredderstua og pratet med han. Han satt ofte i skredderstilling på et av de store bordene. Jeg husker godt aller første gang jeg kom til skredder-verkstedet. Jeg kan ha vært 9 år gammel. Han så veldig alvorlig på meg, ba meg komme fram til ham. Så tok han målebåndet han hadde hengende over skuldrene og målte høyden

ARNES HISTORIE(R) – Fremkomstmiddel - Moped.

på min hals. Så sa han, «joda, du kan bli prest du, for du har presthals (eller som det heter på vår dialekt; præsthæs)».

Da jeg som blivende 16-åring skulle skaffe meg moped, spurte jeg Leif om å få kjøpt deres moped. For 250 kroner ble den min. Det høres selvsagt ikke så mye ut, men pengeverdien var ganske annerledes den gang. Jeg hadde 4 kroner i timelønn samme året i sommerjobben på Esso-stasjonen. For det beløpet kunne jeg bare kjøpe snaue 3 liter bensin. I vår tid (2021) kan en som har minstelønn som bygningsarbeider, kjøpe 10 liter bensin for timelønna.

Mopeden, en Tempo Handy, gikk ganske bra, og som vi pleide å si, med sterk hjemlengsel, sola og vinden i ryggen, kunne jeg få den dirrende speedometernåla til å peke opp mot 60 km/t. Selvsagt livsfarlig med tanke på dårlig bremses og kjøreegenskaper. Så hendte det seg at det av og til gikk rett fram i krappe udoserte svinger på smale grusveier. Men jeg hadde på meg hjelm. Jeg kjøpte en brukt «Basse Veum hjelm» fra Erling Mæhlum i Hof. Den betalte jeg 50 kroner for den gang. Mange år senere ønsket et medlem av Tempo-klubben å kjøpe den. Jeg foreslo at han kunne få bytte den til seg, mot en ny hjelm som gutta våre kunne ha bedre nytte av når de skulle kjøre mopeden jeg hadde plan om å kjøpe til dem. De ble nok ikke like begeistret når den godeste Hovland kom med en rosa hjelm. Antakelig hadde han fått den til en rimelig penge pga. fargen. Men avtale var avtale, jeg hadde ikke presisert noe om fargen, men skuffet ble vi.

Mopeden jeg kjøpte av skredderen gjorde sin gode nytte inntil jeg fikk ny motorsykkel året etter. Det var en Tempo 125 kubikk. Den får kanskje sin egen omtale i et senere avsnitt.

Etter sommerferien 1972 begynte jeg på studier i Trondheim. Da plasserte jeg Handyen i en av lagerbygningen hos onkel Hans Svarstad på Namnå. Han drev assortert landhandel, og hadde litt ledig lagerplass. (Onkel Hans er også omtalt i avsnittet Speidern- Grenselosene, og avsnittet «Tiskera».) Da jeg var ferdig i Trondheim og flyttet til Elverum, ville jeg hente Handyen. Men der hvor den hadde stått, lå det bare en bensintank og setet tilbake. Forstå det den som kan: Hvorfor ta av sete og bensintank når de likevel skulle stjele resten? Lensmann Per Dahl mente at vi aldri kom til å se noe til resten.

Bror sørget for at jeg fikk en tilsvarende moped på 50-årsdagen. Historikken til denne går fram av det Kjøretøyhistorisk museum har skrevet om den:

<https://digitaltmuseum.no/021027876823/moped>

Mopeden var en oppfinnelse fra Sverige, som hadde innsett at det måtte innføres et førerkortløst motorkjøretøy for å få fart på landsbygda. Det ble derfor i 1952 laget en lov om motorkjøretøy som man ikke behøvde førerkort for å kjøre. Samme lov ble innført i Norge. Loven ga en begrensning på 1,5 Hk og 50 cm³. Det ble derfor nødvendig å ha pedaler for å hjelpe kjøretøyet i gang. En svensk redaktør utlyste en konkurranse om navnet til fremkomstmiddelet, navnet «moped» vant konkurransen.

Etter sykkelen, betydde mopeden en stille revolusjon for arbeidsfolks mulighet til å forflytte seg. Man var ikke lenger så bundet til å ta arbeid i gangavstand hjemmefra. De som ikke hadde annet kjøretøy kunne også komme seg til en butikk på en raskere måte. Størst betydning hadde mopeden for

ARNES HISTORIE(R) – Fremkomstmiddel - Moped.

skogsarbeideren. Han kunne nå komme seg til skogs hjemmefra hver dag. Tidligere lå han borte i skogskoia hele arbeidsuka. Mine første minner om mopeden er synet av den flotte høyreiste murer Hans Korsmo, som stolt kneiste på sin grønne Tempo Handy i godt driv forbi gården hvor jeg stod bundet til flaggstanga. (Se egen fortelling om tiden på Møystad gård, hvor jeg som liten ble bundet til flaggstanga med en lang snor, fordi mor ikke turte å la meg gå fritt løs.)

I Grue var det Urmakerforretning Sigurd Berg som solgte Tempo. Sønnen til Sigurd, Knut Berg, drev forretningen da de bestemte seg for å starte salget av mopeder. (Han var far til min første kjæreste; Aslaug.) Knut var en vennlig og tålmodig sjel. Noe som virkelig kunne bli prøvd når han skulle lære gamle gubber å handtere et 3-giret motorkjøretøy. En gang slet han virkelig med å få en kar til å forstå hvordan han skulle benytte girene: *«Du starter i en, og når du har fått litt fart så setter du den i to. Tør du, så kan du etter hvert sette den i tre.»* Dette gikk ikke helt inn hos gubben, så etter å ha holdt på en halv dag, så nikket Knut bare da gubben sa, ja *«meinn da sætter je'n i einn og kjører hemmat»*. Neste dag kom karen trillende tilbake med mopeden. Han hadde kjørt den lange vegen tilbake til Finnskogen på førstegir og fullt gasspådrag. Den ferske motoren hadde selvsagt skåret seg av slik handtering.

Slike karer levde i en egen moped-verden. En av dem, Johan Langbråten, havnet på sykehus etter en ulykke. Hvordan har du blitt så ille tilredt ville de vite på sykehuset. Jo, sa Johan, *«je kjørte i mørten (mørket) da je møtte to are mopeder. Så je sikta midt mellom dem, for vægen var ganske smal.»* Johan hadde kollidert med en bil, det var frontlyktene han trodde var 2 mopeder. I hans verden var det kun mopeder han kunne forestille seg.

Johan skaffet seg glassfiberhjelmer etter dette. Det var ganske nytt med glassfiberhjelmer. Tidligere hjelmer hadde vært av et metall. For å demonstrere for de andre hoggerene i koia, satte Johan på seg hjelmen, tok rennfart og sprang i veggen med hodet først. Det siste de hørte fra Johan den dagen var et stønn om *«fiber»* før han segnet om og ble liggende besvimt.

Mopeden var som sagt et veldig mye benyttet transportmiddel. Naboen Gunnar Huseby var en dyktig mekaniker. Han for ofte forbi på sin moped. Jeg hade etterhvert fått en gammel bil, en Wolseley 15/50 1957 årgang. (Se egen historie om den). Engang jeg stod med panseret opp og ikke helt skjønnte hvorfor bilen ikke ville starte, kom Gunnar forbi på moped. Han svingte galant inntil forskjermen på Wolsleyen, strakte hånda nedi motorrommet og fikset feilen, uten i det hele tatt å ha vært av mopeden.

Bestekameraten Per Ingar Haug hadde ikke moped. Han skaffet seg noe finere, nemlig en scooter. En gullfarget Vespa. Kanskje skriver jeg senere mer om Per Ingar, som var en dag eldre enn meg.

Det går en historie om en eldre kar som kom kjørenes langs bruvegen på feil side en dag lensmann Ulvevadet holdt kontroll. Ulvevadet var en lensmann av det gode gamle slaget som helst tok folk med det gode. Så han startet med å rose den gode mann for at han var flink til å kjøre, men at han kanskje kunne kjøre på den andre sida av vegen. Da svarte mopedisten promte: *«Der skær je kjøre ner je skær hemmat der lænsmainn.»*

Kjære barnebarn, jeg håper at dere i framtida vil dele min glede over at mopeden nå tas vare på av museet. Det er det beste sted for den nå.